

падабенства: *кругі расстання* [1, с. 80], *груд падушкі* [1, с. 244], *стужкі промняў* [1, с. 48].

Квантатыўныя метафары выражаюць колькасць, памеры чаго-небудзь: *у сто першым, у стотысячным радзе* [1, с. 256], а таксама выкарыстоўваюцца назоўнікі, якія падвяргаюцца гіпербалізацыі: *стагоддзі жыцця* [1, с. 11].

Псіхалагічныя метафары скіраваны на выяўленне душэўнага стану лірычнай гераіні: *шчасця сляды* [1, с. 173]; *навальніца ўдач* [1, с. 17], *пралеска пяшчоты* [1, с. 193], *дэпрэсія дыхання* [1, с. 188].

Праз асабістае светабачанне аўтара ў паэтычнай мове рэалізуюцца індывідуальна-аўтарскія метафары, якія надаюць слову высокую ўзнёсласць, выразнасць і непаўторнасць: *век суровай прозы* [1, с. 232], *капрыз маленства* [1, с. 296], *кахання сад* [1, с. 300]; *калодзеж памяці* [1, с. 154].

Метафара ў паэтычнай мове Яўгеніі Янішчыц служыць для стварэння больш экспрэсіўнага і эмацыянальнага вобраза, які ўплывае на чытача і дапамагае глыбей зразумець аўтарскую задуму.

Літаратура

1 Янішчыц, Я. І. Пачынаецца ўсё з любові...: вершы, паэмы / Яўгенія Янішчыц. – Мінск : Маст. літ., 2008. – 339 с.

В. І. Глузд

*Навук. кір. А. В. Брадзіхіна,
канд. філал. навук, дацэнт*

СПРОБЫ КАМІЧНАГА АСЭНСАВАННЯ РЭЧАІСНАСЦІ Ў ТВОРЧАСЦІ М. МАРОЗІКА і Ф. ТАПЧЭЎСКАГА

У філалагічнай навуцы нярэдка назіраецца змешванне форм і прыёмаў камічнага, спектр якіх вельмі вялікі. Неправамерна, да прыкладу, ставіць у адзін шэраг як фактары аднаго парадку насмешку, гіпербалізацыю (і яе віды – гратэск, карыкатуру, пародыю, фантастыку), камічную дэталю і інтрыгу, камічную сітуацыю, кантраст, каламбур і г. д.

Літаратура канца XIX ст. характарызуецца разнастайнасцю ва ўвасабленні сродкаў камічнага. Паэзія Ф. Тапчэўскага ў многім падобная да паэзіі Ф. Багушэвіча.

Галоўным героем вершаў абодвух творцаў выступае селянін, тут усё мераецца добрым розумам і звыклымі меркамі мужыка.

У творы “Панскае ігрышча” пры апісанні панскага моднага адзення Ф. Тапчэўскі свядома выкарыстоўвае эфект стылёвага зніжэння. Спектр сродкаў камічнага тут даволі шырокі: параўнанні, выклічнікі, прастамоўныя выразы і вульгарызмы, камічная таўталогія, травестацыя, няправільнае словаўтварэнне і інш.

У вершы “Ён і яна” праз падобны спектр прыёмаў паказваецца збянтэжанасць сялянскага хлопца, які не можа зразумець ні форму прызнання ў любові, ні паводзіны закаханых.

У паэме М. Марозіка “Сцяпан і Таццяна” таксама ў гумарыстычнай форме паказваюцца ўзаемадачынненні мужчыны і жанчыны. Гэта фактычна адна з першых спробаў паказу такіх адносін у беларускай літаратуры.

Галоўныя героі – сялянскія хлопцы і дзяўчына сваёй трагедыяй нагадваюць шэкспіраўскіх Рамэа і Джульету, але ключавая сцэна нечаканага вяртання бацькоў падаецца ў межах традыцый народнай смехавой культуры. Адною з прыкмет дачыннення твора да травесціі тут з’яўляюцца камічна абы-граныя сітуацыі (напрыклад, у сцэне,

дзе Таццяна хавае свайго каханага ў клеці, як у тым анекдодзе з шафаю) і зніжаны паказ узаемаадносін паміж мужчынам і жанчынай. Прычым у творы адчуваюцца паралелі не толькі з “Рамэа і Джульетай”, але і з “Яўгеніем Анегіным”. Можна нават назваць паэму травестацыяй на пушкінскі варыянт. А імя галоўнай герані толькі падтрымлівае нашы здагадкі.

Такім чынам, можна сказаць, што ў беларускай літаратуры канца XIX стагоддзя формы мадыфікацыі смеху даволі разнастайныя. У творах Ф. Тапчэўскага апісваюцца розныя падзеі з жыцця мужыка, аўтар у сваіх вершах выкарыстоўвае такія прыёмы, як параўнанне, гукаперайманні, вульгарызмы і інш. А М. Марозік у сваёй паэме “Сцяпан і Таццяна” з гумарыстычнага боку паказвае ўзаемаадносіны мужчыны і жанчыны, выкарыстоўваючы пераважна прыём травестацыі.

А. Д. Дакукін

Навук. кір. А. М. Мельнікава,

канд. філал. навук, дацэнт

ВОБРАЗЫ ПРЫРОДЫ Ў ТВОРЧАСЦІ АЛЕСЯ РАЗАНАВА

Прырода, клімат, пейзаж і падобнае ў першую чаргу ўплываюць на менталітэт народа. Найбольш яскрава ж культура і мова нацыі праяўляецца ў мастацкай літаратуры. Калі казаць пра А. Разанава, творы якога ўзятыя як матэрыял для выяўлення канцэптальных адзінак, то можна ўбачыць, што ў пісьменніка за вобразами, звязанымі з прыродным жыццём, замацоўваюцца як паняцці, характэрныя для беларускай ментальнасці ўвогуле, так і тыя, якія створаны самім пісьменнікам.

Сярод традыцыйных прыродных вобразаў у творчасці пісьменніка пераважаюць звязаныя з лесам і воднай прасторай. Канцэпт дрэва разумеецца пісьменнікам як мадэль Сусвету (увасабленне Неба, Зямлі і Падзем'я). Адначасна заўважаецца як безабароннасць чалавека перад веліччу дрэваў, так і ўспрыманне дрэў як “нашых братоў”. Калі казаць пра спецыфіку адлюстравання канцэпту дрэва пісьменнікам, то часта дэндралагічныя аб'екты звязваюцца з канцэптам дома, а таксама ўвасабляюць усё вясковае, супрацьлеглае гарадскому. Найбольш частотным дрэвам у А. Разанава з'яўляецца бяроза, аднак ярка выражанай сувязі з народнымі ўяўленнямі аб гэтай расліне ў творах знойдзена не было; бяроза нярэдка адлюстроўваецца засохлай ці жжаўцелай.

Цікавыя асаблівасці назіраюцца і пры асэнсаванні вобраза вады ў творчасці А. Разанава. Так, у “Паэме калодзежа” распавядаецца аб сувязі жыцця, чалавека з вадой. Вада, неба і зямля ўяўляюцца пісьменнікам як звышнатуральныя з'явы, вельмі падобныя адна да адной. Вада ў творах паэта выступае як вадкасць ці цвёрдае рэчыва (снег, лёд). Знаходзіцца яна часцей за ўсё ў прыродных вадаёмах (рака, балота, крыніца), а таксама ў калодзежы, радзей – у хмарах, нябёсах.

Калі весці гаворку пра балота, то, канечне, варта назваць у першую чаргу паэму “Было балота”. Дадзены водны аб'ект тут успрымаецца як небяспечнае месца (тое ж назіраем і ў народным светаўспрыняцці), бо там жывуць разнастайныя духі месцаў, міфічныя істоты. Аднак балота выступае адначасова і пачаткам усяго існага, у тым ліку і чалавека, месцам сакральным, якое захоўвае шмат таямніц.

Падсумоўваючы сказанае, можна адзначыць, што сукупнасць вобразаў А. Разанава, звязаных з прыродным жыццём, вельмі шматгранная. Пры гэтым цэнтральнымі выступаюць вобразы дрэва і вады. Выяўленне іх сутнасці пісьменнікам дазваляе казаць аб суіснаванні нацыянальных, агульнаментальных асаблівасцей з пэўнай аўтарскай індывідуалізацыяй дадзеных паняццяў.